

האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים
יוזמה – מרכז לידע ולמחקר בחינוך

קבוצת עבודה בנושא
קידום מהלכי שותפות בין מחקר לפרקטיקה (RPP)

חומר רקע למפגש ראשון של קבוצת העבודה :
מבט רחב על נושא השותפויות ודוגמאות ליישום בישראל
מרכזת הפעילות ועורכת חומרי הרקע : ד"ר נירית טופול

כ"ב באייר ב' תשפ"ב, 23.5.2022

רקע להקמת קבוצת העבודה

העיסוק בקשר שבין המחקר לנעשה בשטח אינו חדש, ועבר גלגולים שונים תחת מסגרות מושגיות ומחקריות שונות, מתחומי ה-improvement science, implementation science, design research ועוד. המחקר התמקד בשיפור התהליכים החינוכיים בשדה, ובפיתוח מנגנונים להעברת ממצאי המחקר לאנשי הפרקטיקה. הדבר נעשה באמצעות תקצירים הסוקרים פרקטיקות אפקטיביות, ניסיונות לייצר מרשמים להוראה אפקטיבית או היועצויות עם חוקרים.

יחד עם זאת, הניסיונות לתרגם את ממצאי המחקר להוראה בכיתות נשאו פירות באופן מוגבל. עם השנים התפתח מערך מורכב יותר של יחסי גומלין והשפעות, מתוך הבנה כי קיים פער בין הידע המחקרי לבין הידע שבו משתמשים המורים בתהליכי ההוראה.¹

בשנים האחרונות רווח המושג שותפות בין מחקר לפרקטיקה (RPP – Research practice partnership). שותפויות אלה הן לרוב ארוכות טווח, ממוקדות בבעיות הפרקטיקה ומבוססות על הדדיות.² לא מדובר בשיתוף פעולה להטמעת ממצאי מחקר או ייעוץ לאנשי השדה, אלא מערכת יחסים הדדית, ששני הצדדים שותפים לה ומפיקים תועלת ממנה.

שותפויות אלה יכולות לסייע להטמיע ידע מדעי ומחקרי בתהליכי קביעת המדיניות ובתהליכים החינוכיים המתרחשים בשדה, לקדם מחקר בנושאים מאתגרים לצוותים החינוכיים בעבודתם היומיומית, ולייצר בסיס ידע ומאגר נתונים אשר יכולים לשמש את כל השותפים. בפועל התפתחו בעולם כמה דגמים מרכזיים לשיתופי פעולה מסוג זה, והם נבדלים זה מזה במטרות, בדרכי העבודה המשותפת ובתוצרים.³ אף על פי כן וחרף ההתפתחויות האמורות והעיסוק בנושא, שותפויות מסוג זה הן עדיין נדירות בארץ.

לבקשת משרד החינוך ויד הנדיב, הקימה היוזמה קבוצת עבודה שמטרתה ללמוד על מהלכי שותפות בין מחקר לפרקטיקה (RPP) בישראל ולקדם אותם.⁴ בקבוצת העבודה שותפים אנשי ונשות מחקר, מדיניות ושדה, ולהם נקודות מבט שונות. במסגרת המהלך נקיים שיח רחב בין בעלי העניין בשותפויות מסוג זה, על מנת לאגם את הידע הקיים בתחום בארץ, למפות את האתגרים ביצירת שותפויות במערכת החינוך בישראל, ולהצביע על כיוונים אפשריים להתמודדות עם האתגרים. כל זאת, במטרה לגבש קווים מנחים למדיניות שתתמוך במהלכי שותפות בין מחקר לפרקטיקה.

¹ Hiebert, J., Gallimore, R., & Stigler, J. W. (2002). A knowledge base for the teaching profession: what would it look like and how can we get one? *Educational Researcher*, 31(5), 3-15.

² Coburn C. E., Penuel W. R. (2016). Research–practice partnerships in education: Outcomes, dynamics, and open questions. *Educational Researcher*, 45(1), 48-54.

³ בלכר, נ' (2021). **דוח מת"ת: שותפות בין צוותי אקדמיה, מטה ושדה במחקרי חינוך**. ירושלים: יוזמה – מרכז לידע ולמחקר בחינוך.

⁴ הקבוצה משלימה מהלכים אחרים שיזמה לשכת המדען במשרד החינוך ב-2021, דוגמת קבוצת העבודה בנושא [הטמעת מחקר במדיניות](#) ודוח מת"ת שעסק בסקירת סוגי שותפויות בין מחקר לפרקטיקה בעולם.

חברי קבוצת העבודה (לפי סדר האלף-בית של שם המשפחה):

- פרופ' אודרי אדירקת, אוניברסיטת תל אביב;
- ד"ר עאמר בדארנה, סגן מנהל בית הספר אלבשאר למדעים בסחינין;
- ד"ר הדר בהרב, המרכז לחקר הפדגוגיה – שותפויות אקדמיה-שדה;
- גבי תמר דוד, מנהלת בית ספר ארגמן, נס ציונה;
- גבי חנה הררי, אגף פיתוח מקצועי, משרד החינוך;
- גבי אריאלה וולה לניאדו, קרן ליאון;
- גבי מירב זרביב, אגף מו"פ, משרד החינוך;
- ד"ר איריס טבק, אוניברסיטת בן-גוריון;
- פרופ' אדם לפסטיין, אוניברסיטת בן-גוריון;
- גבי תרצה מרגולין, קרן רש"י;
- ד"ר דוד נמרוד, מנח"י;
- ד"ר אודט סלע, לשכת המדענית, משרד החינוך;
- מר גל פישר, יד הנדיב;
- פרופ' בוריס קויצ'ו, מכון ויצמן;
- פרופ' יעל קלי, אוניברסיטת חיפה, יו"ר קבוצת העבודה;
- פרופ' תמי קציר, אוניברסיטת חיפה;
- פרופ' מיכל ראזר, מכללת אורנים;

מרכזת הקבוצה: ד"ר נירית טופול, nirit.education@academy.ac.il

נושא המפגש

מטרת המפגש היא ליצור המשגה ושפה משותפת בנושא סוגי שיתופי הפעולה השונים. בהרצאות יינתן מבט רחב על נושא השותפויות ויוצגו דוגמאות מישראל.

בין השאלות שיידונו במפגש:

- מה מאפיין מהלכי שותפות בין מחקר לפרקטיקה (RPP) ומה מבדיל אותם ממהלכים אחרים לשיתוף פעולה בין מחקר לשטח?
- אילו יתרונות יש למודל זה על פני מודלים אחרים?

לוחות זמנים

רננה פרזנצ'בסקי אמיר, מנהלת היוזמה: פתיחה וברכות ד"ר אודט סלע, מדענית ראשית במשרד החינוך: שותפויות – מדוע וכיצד? סבב היכרות קצר	15:30-15:00
פרופ' יעל קלי, אוניברסיטת חיפה: RPP ו-DBIR – המשגה ותועלות דיון	16:00-15:30
גל פישר, יד הנדיב: שותפויות מחקר ושדה בהתמודדויות עם אתגרי יישום דיון	16:30-16:00
הפסקה	16:40-16:30
פרופ' ברי פישמן, אוניברסיטת מישיגן: תאוריות למידה ופרקטיקות של שיפור דיון	17:15-16:40
פרופ' אדם לפסטיין, אוניברסיטת בן גוריון: אתגרים ולקחים משותפויות שנעשו עם השדה בישראל	17:30-17:15
דיון מסכם	17:45-17:30

תקצירי קורות חיים של המשתתפים במפגש

פרופ' אודרי אדירקח

חברת סגל בחוג למדיניות ומינהל בחינוך באוניברסיטת תל אביב וסגנית דיקאנית לענייני הוראה וסטודנטים בפקולטה למדעי הרוח.

תחומי המחקר שלה כוללים אישוויון חברתי וסוציולוגיה של ההוראה והמינהל החינוכי. עבודתה מתמקדת בחקר פערים חברתיים במערכת החינוך, חקר יחסי הגומלין שבין חינוך והורים ובשיפור בתי ספר בישראל. בעלת תואר שלישי בסוציולוגיה מאוניברסיטת תל אביב, 1997.

ד"ר עאמר בדארנה

סגן מנהל בית הספר אלבשאאר למדעים בסחינין. לפני כן מילא שורת תפקידים במערכת החינוך: מנחה מועצת תלמידים, רכז מתמטיקה, מנחך כיתה, רכז שכבה, רכז מערכת, רכז בגרות ורכז פדגוגי. נוסף על כך שימש מרצה במכללת סחינין, יועץ אקדמי במכון ויצמן ויועץ אקדמי בברנקו וייס. בשנת 2019 הקים בית ספר וירטואלי בניהול וארגון תלמידי בית ספר אלבשאאר.

מתמחה בקידום איכות ההוראה במוסדות להשכלה הגבוהה, הוראת המתמטיקה ופתרון בעיות מתמטיות, הובלת שינויים חינוכיים, מנהיגות ויזמות, שיטות מחקר, כריית נתונים ולמידת מכונה.

בעל תואר ראשון בכלכלה ומנהל עסקים באוניברסיטת בן גוריון, תואר שני בניהול וארגון מערכות חינוך ממכללת סכנין וכן בוגר קורס הכשרת מנהלי בתי ספר במכללת אורנים. כיום הוא סטודנט לתואר שלישי באוניברסיטת תל אביב.

ד"ר הזר בהרב

מנכ"לית המרכז לחקר הפדגוגיה – שותפויות אקדמיה-שדה. לפני כן עבדה בבית הספר לחינוך באוניברסיטת סטנפורד שבקליפורניה במרכז למחקר יישומי-שיתופי. כחלק מתפקידה ניהלה פרויקטים מחקרניים במסגרת שותפויות עם ארגונים חינוכיים וחברתיים לשם שיפור מדיניות, תהליכים, ועשייה עבור ילדים ומתבגרים, וכן ליוותה ארגונים ושותפויות אזוריות בפיתוח מיומנויות חקר ולמידה ארגונית.

בעלת תואר ראשון בחינוך ובפסיכולוגיה, תואר שני בפסיכולוגיה חברתית-ארגונית ודוקטורט בחינוך עם התמחות בשיטות מחקר כמותיות, מאוניברסיטת קליפורניה שבסנטה ברברה (UCSB).

גב' תמר דוד

מנהלת בית ספר ארגמן בנס ציונה. לפני כן שימשה בתפקידים שונים במערכת החינוך, ובהם מנהלת בית הספר השמונה שנתי (א-ח) "בית אור" במועצה האזורית ברנר.

בעלת תואר ראשון בחינוך וספרות עברית ותואר שני בניהול מערכות חינוך מאוניברסיטת בן גוריון בנגב ובוגרת תוכנית הכשרת מנהלים של מכון אבני ראשה.

גב' חנה הררי

ממונה התפתחות מקצועית של מְבַצְעִים פדגוגיים באגף פיתוח מקצועי במינהל עובדי הוראה במשרד החינוך. במסגרת תפקידה אחראית על הפיתוח המקצועי של המבצעים הפדגוגיים ומורי המורים, מרכזת את תהליכי הפיתוח המקצועי במרכזי הסימולציה, משמשת נציגת הפיתוח המקצועי בלשכת המדענית הראשית ומובילה את נושא סגניות בתי הספר. לפני כן שימשה מנחה מחוזית בתל אביב ומנהלת מרכז פסג"ה בת ים. בעלת תואר שני במנהל מערכות חינוך.

גב' אריאלה וולה לניאדו

מנהלת תחום הידע והדיגיטל בקרן משפחת ליאון – קרן פילנתרופית המקדמת שוויון הזדמנויות באמצעות ביסוס תפקיד מחנכות הכיתה. לפני כן עבדה במוזיאון בית התפוצות, שימשה רכזת פרויקטים בכירה במחלקה הבין-לאומית של המשרד לשיתוף פעולה אזורי, ממונה על תחום ליווי עולים בסוכנות היהודית וניהלה את תחום קליטת העלייה בקרן לידידות. נוסף על אלו ניהלה את תוכנית "מנהל עסקים בחדשנות בבריאות" במרכז הבינתחומי הרצליה, בשיתוף תל השומר. בעלת תואר ראשון בתקשורת וניהול ותואר שני במנהל עסקים.

גב' מירב זרביב

מנהלת אגף מחקר ופיתוח בבתי ספר ניסויים ויוזמות חינוכיות במשרד החינוך. בעבר ניהלה את התוכנית לפתיחת אזורי רישום ב-35 רשויות ברחבי הארץ, והובילה תהליכי פיתוח של מרחבי חינוך וייחודיות בית ספרית ברשויות המקומיות. כמו כן שימשה בתפקידי הוראה והדרכה במערכת החינוך בכל שכבות הגיל – מבית הספר היסודי ועד החטיבה העליונה. נוסף על אלו כיהנה בכמה תפקידים במכללת חמדת הדרום: מדריכה פדגוגית ומרצה במחלקה להוראת האנגלית, מנהלת במחלקה להערכת איכות אקדמית, במחלקת מחקר ופיתוח ובניסויי PDS.

בהכשרתה מירב היא גם כלכלנית, יועצת ארגונית, מגשרת ומנחת קבוצות. בעלת תואר בוגר בכלכלה מאוניברסיטת בר אילן, 2000, ותואר מוסמך במנהיגות בית ספרית ממכללת אחוה, 2009.

ד"ר איריס טבק

מרצה בכירה במחלקה לחינוך באוניברסיטת בן גוריון בנגב. כמו כן היא עמיתת האגודה הבינלאומית למדעי הלמידה (ISLS) מאז 2017, וגם שימשה נשיאת האגודה. לפני כן כיהנה כעורכת ראשית (עם גיוש רדינסקי) של כתב העת *Journal of the Learning Sciences*.

מחקריה עוסקים בידע מושגי, מיומנויות חשיבה וזהות מקצועית. בעבודתה היא בונה מודלים של ראייה מקצועית (professional vision), ועל בסיסם מפתחת גישות הוראה וטכנולוגיות למידה. במסגרת זו פיתחה ד"ר טבק את גישת המורה כשותף (teacher as partner), ואת המושג פיגומים סינרגטיים (synergistic scaffolding). במטרה להנגיש את המדע היא בוחנת כיצד ניתן לקדם אוריינות נתונים ולהשביח את השימוש במידע מקוון. מחקרים אלה מתקיימים במסגרת מתודולוגית רחבה של מחקר עיצוב (design-based research), מחקרי שדה ומחקרי מעבדה.

בעלת תואר שלישי במדעי הלמידה מאוניברסיטת נורת'ווסטרן (ארצות הברית), 1999.

פרופ' אדם לפסטיין

פרופסור במחלקה לחינוך באוניברסיטת בן גוריון בנגב ויו"ר [המרכז לחקר הפדגוגיה - שותפויות אקדמיה-שדה](#). לפני כן שימש מורה ומנחה מורים במכון ברנקרזייס לטיפוח החשיבה.

מחקריו מתמקדים בפדגוגיה, שיח ויחסי גומלין בכיתות לימוד, הוראה דיאלוגית, למידה של מורים ותהליכי שינוי חינוכי. כמו כן עוסק בממשקים שבין מחקר ועשייה פרופסיונאלית, וכיצד לערוך מחקרים משמעותיים וקפדניים מבחינה מדעית שגם תורמים לאנשי חינוך מבחינה מעשית.

בעל תואר שלישי בחינוך מקינג' קולג' לונדון, 2005.

גב' תרצה מרגולין

מנהלת מחקרי הערכה וחברה בצוות מו"פ בקרן רש"י. בתפקידה בקרן מלווה יוזמות משלב התכנון והפיכת הרעיון ליישום ועד לחשיבה על הטמעה בשדה ובממשלה. מחקרי הערכה כוללים שילוב של מתודות איכותיות וכמותניות, ומתבצעים בשיתוף פעולה עם השטח. נוסף על כך היא חברה בארגון המעריכים האמריקאים AEA, בוועדת ההיגוי של כנס "בהערכה רבה" וביוזמות נוספות הפועלות להטמעת יכולות הערכה ושיפור המעמד המקצועי של התחום. לפני כן שימשה בתפקידים רבים בתחום ההערכה והמדידה, ובהם חוקרת בתוכנית דגל בצוות ילדים ונוער במכון מאירס גוינט ברוקדייל ובמט"ח, שותפה בתוכניות לאומיות כמו "360 התוכנית הלאומית לילדים ולנוער בסיכון", "עיר ללא אלימות" וכן תוכניות ויוזמות מקומיות.

בעלת תואר ראשון ושני בחינוך מאוניברסיטת בר אילן, וסטודנטית לתואר שלישי באוניברסיטת בן גוריון בתחום מדיניות חינוך.

ד"ר דוד נמרוד

מפקח על החינוך העליסודי הממלכתי בירושלים. לפני כן שימש מנהל קריית חינוך בראשון לציון, מרצה מן החוץ באוניברסיטה העברית ומכון שכטר בתחומים היסטוריה ויהדות בת זמננו ומורה בגימנסיה העברית. בוגר מכון מנדל למנהיגות, בוגר תוכנית ייעוץ ארגוני ובעל תואר שלישי ביהדות זמננו מהאוניברסיטה העברית. עבודת המחקר שלו עסקה בילדי ארצות האסלאם במוסדות עלית הנוער.

ד"ר אודט סלע

המדענית הראשית בלשכת המדען הראשי במשרד החינוך. במסגרת תפקיד זה היא אמונה על גיבוש האסטרטגיה של לשכת המדען הראשי והוצאתה אל הפועל. נוסף על כך היא משמשת יועצת מדעית למנכ"לית ולמשרד; אחראית על ייזום, בקרה ותפעול הפעילות המחקרית המלווה את פעילות המשרד; וכן אחראית על הנגשה של הידע המחקרי ולשילובו בתוך תהליכים אסטרטגיים במשרד.

לפני כן כיהנה בלשכת המדען הראשי כמנהלת תחום ייעוץ מדעי והייתה אמונה על יצירת פלטפורמות שונות, ארוכות טווח וקצרות טווח, לקיום דיאלוג בין חוקרים לקובעי מדיניות. במסגרת זו יזמה מחקרים במימון הלשכה ואירועי שיח אקדמיה-משרד החינוך בנושאים העומדים על סדר יומם של אנשי המקצוע וחיברה בין מומחים מהאקדמיה לאנשי המקצוע במשרד לשם ייעוץ מדעי.

לפני עבודתה בלשכת המדען ניהלה אודט את תחום הערכה ביחידת הבוגרים של קרן מנדל ושימשה יועצת לבוגרי מנדל בהבניה ובהטמעה של תהליכי הערכה בארגוניהם.

בעלת תואר ראשון בלימודי מזרח אסיה ובחינוך ותואר שני בחינוך מיוחד – שניהם מהאוניברסיטה העברית. כמו כן בעלת תואר שלישי בעבודה סוציאלית מאוניברסיטת תל אביב. עבודת המחקר שלה עסקה בהערכת שרידותן של תוכניות במגזר השלישי.

גל פישר

מנהל תחום חינוך ביד הנדיב. בעבר ניהל את תחום המחקר והפיתוח במכון אבני ראשה, המכון הישראלי למנהיגות בית ספרית, וקודם לכן הקים את יחידת הפיתוח והיזמות החינוכית במכון ברנקו וייס. כמו כן עסק בהנחיית מורים ומנהלים בנושא הובלת תהליכי שיפור בבתי ספר.

בוגר בית הספר למנהיגות חינוכית במכון מנדל, ומוסמך לימודי תרבות ופרשנות במסגרת המסלול הישיר ללימודי התואר השלישי באוניברסיטת בר אילן.

פרופ' בוריס קויצ'ו

פרופסור חבר במחלקה להוראת המדעים במכון ויצמן למדע וראש קבוצת המתמטיקה של המחלקה. נוסף על כך הוא יזם ומוביל פרויקט משי"ל – מורים שותפים למחקר. לפרויקט ארבעה יעדים עיקריים: (א) יצירת מאגר

מתפתח של משאבי מחקר חינוכי המותאמים לצורכיהם של המורים; (ב) הכשרה מקצועית של מורים באמצעות השתתפות פעילה במחקר חינוכי; (ג) יצירת קהילת מורים וחוקרים העוסקת בטיפוח ובהטמעה של גישות פדגוגיות מבוססות מחקר; (ד) עריכת מחקרים חינוכיים רחבי היקף בהובלה משותפת של חוקרים ומורים. נוסף על פרויקט מש"ל, פרופ' קויצ'ו משתתף בכמה פרויקטים בין-לאומיים בנושא יישום ויישומיות של מחקר חינוכי במעשה חינוכי.

מחקריו עוסקים במודלים לשיתוף פעולה בין מורים לחוקרים, כדי למצוא דרכים יעילות לשילוב פעילות של חיבור ופתרון בעיות מתמטיות מאתגרות בהוראה.

פרופ' יעל קלי

פרופסור מן המניין בפקולטה לחינוך באוניברסיטת חיפה. נוסף על כך היא ראש מרכזי המצוינות המחקרית LINKS I-CORE בנושא חינוך וחברת המידע החדשה, וראש המרכז לקידום מדע אזרחי בבית הספר TCSS. לפני כן שימשה עורכת משנה בכתב העת Instructional Science, חוקרת אורחת ב Centre for Research on Computer Supported Learning & Cognition CoCo באוניברסיטה של סידי באוסטרליה, ובבית הספר לחינוך והמכון למדעים קוגניטיביים של אוניברסיטת קולורדו, בולדר. נוסף על כך היא עמדה בראש צוות המחקר והפיתוח של המאגר לעקרונות עיצוב פדגוגיים לסביבות למידה ממוחשבות (DPD).

פרופ' תמי קציר

פרופסור מן המניין בפקולטה לחינוך באוניברסיטת חיפה וראשת מרכז אדמונד י. ספרא לחקר המוח בלקויות למידה. לפני כן שימשה מרצה בבית ספר לחינוך באוניברסיטת הארוורד ומרצה אורחת בבית הספר לרפואה באוניברסיטת UCLA בקליפורניה.

מחקריה עוסקים בהבנת הנקרא, קוגניציה ורגש, תהליכים מטא-קוגניטיביים בקריאה, תהליכי תגובה להתערבות, תצוגה ויזואלית וקריאה. קציר משלבת במחקריה מדע בסיסי והטמעה של התערבות בשדה החינוכי הרחב.

פרופ' מיכל ראזר

פרופסור חבר ודיקנית הפקולטה לחינוך במכללת אורנים. לפני כן הקימה את המסלול ל-M.Ed. בחינוך והוראה לתלמידים בהדרה בפקולטה ללימודים מתקדמים במכללת אורנים, ועמדה בראשו במשך עשר שנים. נוסף על כך הקימה את מרכז מיתרים ומרכז שו"ה – מרכז לשוויון והכלה בחינוך. במקביל עסקה בהכשרה, ליווי והדרכה למורים ולאנשי חינוך בתחומים כגון תהליכי התערבות לאוכלוסיות מודרות, ליווי מקצועי של צוותים עירוניים ומסגרות תמיכה למערכת החינוך.

מחקריה עוסקים בהכשרת מורים להוראה מכלילה (inclusive education) בשיתוף אנשי שדה וכן מחקרי פעולה. בעלת תואר שלישי מהטכניון, 1998.

דובר מרכזי: פרופ' ברי פישמן

ברי פישמן הוא פרופסור למדעי הלמידה בבית הספר למידע ובבית הספר לחינוך באוניברסיטת מישיגן. נוסף על כך הוא עמית באגודה הבינלאומית למדעי הלמידה ובאגודה הבינלאומית לעיצוב ופיתוח בחינוך ויוצרשותף של מערכת לניהול למידה בשם GradeCraft. לפני כן שימש מחברשותף של התוכנית הלאומית לטכנולוגיה חינוכית בממשל אובמה, ושימש עורך שותף של כתב העת The Journal of the Learning Sciences. מחקריו מתמקדים בפיתוח חידושי למידה שימושיים, בעלי יכולת לגדול (סקלפּיְלוּת, scalable) ובני קיימא, באמצעות מחקר יישומי מבוסס עיצוב.

בעל תואר שלישי במדעי הלמידה מאוניברסיטת נורת'ווסטרן, 1996

צוות היוזמה

ד"ר נירית טופול

מרכזת אקדמית של קבוצת העבודה לשותפות בין מחקר לפרקטיקה (RPP). כמו כן, מלווה את סיום ועדת המומחים לנושא חינוך לערכים – קווים מנחים למדידה והערכה שפועלת ביוזמה מאז מיוני 2019 ושימשה כרכזת אקדמית שלה. במסגרת עבודתה ביוזמה, הובילה את סדרת "קול קורא לנדוד" אשר הפגישה בין אנשי מחקר, מדיניות ומעשה ללמידה ולשיח משותף. קודם לכן לימדה במכללה האקדמית הדסה בחוג לפוליטיקה ותקשורת למן הקמתו, שימשה יועצת הוועדה הפרלמנטרית למאבק בסחר בנשים, ריכזה את המחקר בעמותת "תחבורה היום ומחר" ושימשה עורכת משנה בכרך "העברית: שפה, תרבות וחינוך" של כתבי ז'בוטינסקי.

בעלת תואר ראשון (2003) ושני (2005) במדע המדינה מהאוניברסיטה העברית, ותואר שלישי במדע המדינה מאוניברסיטת בר אילן (2009).

רננה פרזנצ'בסקי אמיר

מנהלת היוזמה. קודם לכן שימשה מרכזת אקדמית של הוועדה לניהול מיטבי של הפיתוח המקצועי וההדרכה במערכת החינוך. בעבר עבדה כמשפטנית בכמה תפקידים במשרד המשפטים, בין היתר כעוזרת ליועץ המשפטי לממשלה בתחומי המשפט המנהלי והאזרחי וכפרקליטה בפרקליטות מחוז ירושלים.

בעלת תואר ראשון במשפטים ובפסיכולוגיה (2005) ותואר שני במשפט ציבורי ובינלאומי (2009) – שניהם מהאוניברסיטה העברית בירושלים. כמו כן בעלת תואר שני במדיניות ציבורית מאוניברסיטת רטגרס בארצות הברית (2016).

שותפות בין מחקר ופרקטיקה – תיאור פרויקטים ומחקרים בישראל ובעולם

במסמך זה נביא טעימה מהעשייה בארץ בתחום שותפות מחקר ופרקטיקה בחינוך, לרבות שותפויות ומרכזים העוסקים בנושא, תהליכי למידה ומענקי מחקר מרכזיים.

1. סקירות ומסמכי מחקר ותהליכי למידה בנושא שותפות בין מחקר לפרקטיקה

1.1. בלכר, נ' (2020). דוח מת"ת בנושא שותפות בין צוותי אקדמיה, מטה ושדה במחקרי חינוך. ירושלים: היוזמה – מרכז לידע ולמחקר בחינוך, האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

הדוח מציג את המאפיינים הייחודיים של שיתופי פעולה מחקריים-יישומיים במערכת החינוך ובוחר את ההזדמנויות והאתגרים המשותפים לכל המעורבים בשיתופי פעולה מסוג זה. הדוח מציג שלושה דגמים מרכזיים לשיתופי פעולה מחקריים יישומיים בתחום החינוך: שותפות מחקר ופיתוח, ברית מחקר יישומי וקהילות מרושתות להתפתחות מקצועית.

1.2. צבירן, ל' (2020). קבוצת העבודה בנושא הטמעת מחקר במדיניות: כלים וכיוונים לפעולה. ירושלים: לשכת המדען הראשי, משרד החינוך.

כדי לקדם את שדה החינוך ולהטמיע בו תובנות מדעיות מתוך מחקרים, נחוצה עבודה משותפת של בעלי עניין מתחום המדיניות, האקדמיה והשדה. תהליך עבודה כזה צריך להסתמך על ראייה מערכתית והבנה של המטרות, האילוצים והיכולות של הנוגעים בדבר. בהתאם לכך מטרות קבוצת העבודה היו יצירת שיח בין בעלי עניין שונים על מנת לשקף את המצב הקיים, בחינת מחסומים ואתגרים ליישום עבודה משותפת סינרגטית וחשיבה על פתרונות אפשריים להטמעת מחקר מדעי בעיצוב מדיניות החינוך. מסמך הקבוצה כולל סיכום של התהליך, לצד ציון עקרונות פעולה בנושא.

1.3. פולק, א' (תשע"ד). קשרי חוקרים-מקבלי החלטות: לקחים מעבודת הועדה לשפה ואוריינות. ירושלים: היוזמה למחקר יישומי בחינוך, האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

הוועדה לשפה ואוריינות פעלה ביוזמה כ-7 שנים. תפקידה היה להפגיש בין ידע מחקרי ומעשי ובין חוקרים לאנשי שדה בתחום החינוך הלשוני. הוועדה התבקשה להגביר את תרומת המחקר לשדה וכן לחזק את ההבנה והעיסוק של חוקרים בנושאים בוערים בעשייה בשדה, ובכך לגשר על פערים בין הצדדים. דוח הביניים של הוועדה כלל התייחסות לעקרונות לבניית קשרים בין חוקרים לאנשי השדה לאור לקחיה מהתהליך.

1.4 [שיתופות מחקר-פרקטיקה בחינוך](#) (Farrell, Penuel, Coburn, Daniel & Steup, 2021)⁵.

מסמך שנכתב מטעם קרן וויליאם גרנט ב-2021. המסמך ממפה את שדה השותפויות וכולל ראיונות עם בעלי תפקידים ב-50 שותפויות בארה"ב. זוהי הרחבה של [מסמך שפורסם ב-2013](#) וסקר גם הוא את נושא השותפויות בין מחקר לפרקטיקה בארה"ב. המסמך מציג חמישה עקרונות מבחינים בין תהליך שותפות מחקר-פרקטיקה לתהליכי שותפות אחרים בחינוך: 1. שיתופי פעולה לטווח הארוך; 2. עבודה שמטרתה שיפור בחינוך או שינוי משמעותי; 3. שילוב המחקר הוא חלק מהותי בפעילות; 4. התהליך מכוון לשילוב בין מגוון התמחויות; 5. נעשה שימוש באסטרטגיות שמשנות את יחסי הכוחות כך שלכל השותפים יש השפעה ונוכחות בתהליך.

1.5 [שיתופות מחקר-פרקטיקה בחינוך: התפתחות של מערכות שיפור](#) (Penuel, Furtak & Farrell, 2021)⁶.

לאורך השנים הציעו חוקרים כמה גישות כדי לגשר על הפערים שבין המחקר לפרקטיקה. אחת הגישות החדשות לכך היא ה-RPP, המבוססת על שיתופי פעולה ארוכי טווח בין מגוון מומחים, ומטרתה לשנות את השדה החינוכי ולשפר אותו. במאמר נטען כי לגישת ה-RPP יש פוטנציאל לחולל שינוי בר קיימא בחינוך, כל עוד מתקיים תהליך למידה הדדי בין השותפים ולכל אחד מהם השפעה לאורך הדרך. המאמר מוכיח זאת באמצעות מקרה בוחן שנערך בקולורדו.

2. **פרויקטים ומרכזים העוסקים בקשרי אקדמיה-פרקטיקה בארץ**

2.1 [המרכז לחקר הפדגוגיה שותפויות אקדמיה-שדה](#)

מטרת המחקר לגשר בין הידע האקדמי לבין הידע הפרופסיונלי שנוצר בשדה החינוך. המרכז עובד בשותפויות מחקר ופיתוח עם השדה ומחבר בין מומחיות מחקרית בחינוך ובין הניסיון וההבנה המקומיים של נשות המקצוע בשטח. עיקרון מרכזי בעבודת המרכז הוא לשלב מחקר ופיתוח: כלומר לא רק לפרסם את המחקרים בבמות אקדמיות אלא לחקור בעיות שמגיעות מהשטח ונובעות מתוך יוזמה ורצון של השטח. המרכז פועל עצמאית משנת 2021 ולפני כן פעל במסגרת המעבדה לחקר הפדגוגיה באוניברסיטת בן גוריון בין השנים 2012 ל-2021.

⁵ Farrell, C.C., Penuel, W.R., Coburn, C., Daniel, J., & Steup, L. (2021). Research-practice partnerships in education: The state of the field. William T. Grant Foundation.

⁶ William R. Penuel, Erin Marie Furtak & Caitlin C. Farrell Research-Practice Partnerships in Education: Advancing an Evolutionary Logic of Systems Improvement. DDS (Waxmann), Pp. 45–62.

2.2. המרכז לקידום מדע אזרחי בבית הספר

מרכז המצוינות המחקרית "מדע אזרחי בבית הספר" הוא מרכז בין-אוניברסיטאי הכולל חוקרים מאוניברסיטת חיפה והטכניון. המרכז הוקם ב-2017 והוא אחד מאפיקי ההמשך של מרכז המצוינות "למידה בחברת המידע".

מדע אזרחי (Citizen Science) הוא תחום המשלב אזרחים בביצוע מחקר מדעי ומהווה התפתחות חדשה בנוף המדע המודרני. מיוזמי מדע אזרחי מכוונים לכלל הציבור, ובהם מתנדבים מרחבי העולם אשר משתתפים בפעילויות כמו ניטור תופעות אקלימיות, ניתוח מסמכים היסטוריים או גילוי כוכבי לכת.

הרעיון בבסיס המחקר והעשייה הוא כי המדע אינו נחלתם של יחידי סגולה, אלא נגיש לכלל הציבור. יתרונם של מחקרי מדע אזרחי הוא בתרומתם – הן למדע, הן לאזרחים. המדענים זוכים לעזרה באיסוף נתונים או בניתוחם, והאזרחים זוכים לתרום למדע ולהצטרף למעגל חברתי של העוסקים במדע. התפתחויות טכנולוגיות חדשות תרמו רבות ליכולתו של הציבור הרחב לאסוף נתונים ולעבד אותם – בזמן אמת ובכל מקום.

2.3. מהלך השקפה

מטרת מהלך השקפה היא לתרום לשיפור ההוראה והלמידה בבתי הספר באמצעות קידום של חקר הפרקטיקה, טיפוח שיח פדגוגי פורה, למידה מקצועית בצוותי הוראה ופיתוח מנהיגות פדגוגית. כ-10,000 מורים מובילים ומורים עמיתים לומדים כיום בקהילות למידה בית ספריות בכל רחבי מערכת החינוך. הקהילות יוצרות רשת של למידה מקצועית של מורים, על ידי מורים ולמען מורים. החל משנת תשע"ו פועלות קהילות הלמידה של מהלך השקפה בכל מחוזות משרד החינוך.

במהלך השקפה מתקיימים מפגשים קבועים של הצוות המוביל עם אנשי ונשות מחקר ושדה, העוסקים ביישום המחקר ודנים בסוגיות כגון עקרונות התוכנית, ההנחיה והתוצאות. חלק מהחוקרות עוסקות באיסוף הנתונים למחקר, וחלקן מלוות את צוותי החינוך ומספקות הנחיה ומשוב למשתתפות.

2.4. שותפות אוניברסיטה – שדה בחינוך

בבית הספר לחינוך באוניברסיטת תל אביב. מטרת השותפות היא להרחיב את ההזדמנויות החינוכיות, השוויון וההוגנות בין הקבוצות החברתיות השונות בחברה. במסגרת זו נערכים פרויקטים עם רשויות מקומיות כדי להיענות לצרכים שעולים מהשטח ולתת מענה מבוסס נתונים ומחקר לשאלות רלוונטיות. כמו כן, מושם דגש בפרויקט זה על ייצוג מגוון קולות של בעלי עניין וכן על הנגשה מותאמת של ממצאי המחקר לבעלי עניין שונים.

2.5. פרויקט לקידום מודלים של בין תחומיות בתחום ההומניסטיקה בחטה"ב בישראל - תיאוריה ויישום

פרויקט ביוזמת לשכת המדען הראשי במשרד החינוך שנועד לעודד חוקרים לעסוק בסוגיות רלוונטיות למערכת החינוך. המחקר בהובלת פרופ' חנן אלכסנדר, ד"ר נורית נוביס ושותפים, בדק כיצד ניתן לעצב וליישם הוראה ולמידה בין-תחומית מיטבית במסגרת מקצועות ההומניסטיקה בחטיבות הביניים הממלכתיות בישראל. תהליך

העיצוב וההטמעה של סביבות למידה בין-תחומיות מעורר שאלות ואתגרים שהפרויקט ניסה לתת להם מענה בתחומים הנוגעים למטרות הלמידה, לאופי התהליך ולדרכי הכשרת המורים.

2.6. צוותי שיפור (Improvement Science) בארגון "מישרים"

השיטה מופעלת בארץ על ידי ארגון מישרים בשיתוף המרכז הישראלי לחדשנות חינוכית (לשעבר קרן מוריה). מטרת הצוותים היא להוביל תהליך של שינוי בקרב שלושה בתי ספר באמצעות סוכנות שינוי שהן נציגות השטח מטעם בתי הספר. מרכזת הקבוצה, ד"ר יעל פולברמאכר, מובילה את תהליך החשיבה והשינוי, אשר מתבסס על ידע מחקרי ועל הזנה של ידע חדש לשטח. בשיטה זו הידע נוצר על ידי צוותי השיפור שמורכבים ברובם המכריע מנשות שטח והקבוצה עוסקת בבעיות המעסיקות אותן. הקבוצה פועלת בשנתיים וחצי האחרונות והיא נפגשת אחת לשבועיים למשך שעה וחצי בזום. המפגשים הקבועים משקפים את הנחת המוצא של השיטה, ולפיה אין תוצר יישומי סופי אלא עבודה מתמשכת וקבועה על התוצר ושיפור מתמיד שלו.

3. כנסים ומושבנים שעסקו בשותפות בין מחקר לפרקטיקה בחינוך

3.1. הכנס השנתי של היוזמה (2020).

בכנס זה התקיים מושב שעסק בשאלה איך מחקר יכול להוביל לשינוי במדיניות ציבורית? במושב הציגו פרופ' גיוני גל על המפגש בין אקדמיה ומדיניות ופרופ' אדם לפסטיין על בסיס ידע למורים – פיתוחו, הפצתו וצריכתו. גל הציג מחקר בוחן שעסק בהשתתפותם של חוקרים מתחום העבודה הסוציאלית בוועדת אלאוף למלחמה בעוני. המחקר מלמד על מידת מעורבותם של חוקרים בנעשה בשדה. לפסטיין טען בהרצאתו שסוג הידע המיוצר באקדמיה לא מונגש לשדה; על כן דרוש מודל אשר ייתן מענה טוב יותר לשיתוף הפעולה בין המחקר לשדה כך שהשדה יוכל לצרוך ידע מחקרי עדכני ורלוונטי.

כמו כן, פרופ' ג'וש גלייזר, הרצה גם כן בכנס על הנושא: האם מחקר מסוגל להפוך מערכות חינוך לחכמות יותר? תובנות ממערכת החינוך האמריקאית. התובנה העיקרית ממחקר שנעשה על נושא השותפויות היא שהן אינן פותרות באופן מחקרי את הבעיות שעולות מהשטח, אבל שהן מצליחות ליצור מרחב שבתוכו ניתן לעבוד על פתרונות כאלו. המודל הקלסי של מחקר לצורך פרסום אקדמי אינו עובד אם המטרה היא להשפיע על הפרקטיקה. כדי להגשים את המטרה הזו יש לפעול באופן מערכתי ולגשר על הפערים בין המחקר לפרקטיקה.

3.2. יום עיון בנושא "שיתופי פעולה מבוססי מחקר בחינוך למתמטיקה, מדעים וטכנולוגיה: המקרה של מערכת החינוך בישראל" (2016).

יום העיון נערך ביוזמת הפקולטה לחינוך למדע וטכנולוגיה בטכניון בשיתוף לשכת המדען הראשי במשרד החינוך ועסק בשאלות הנוגעות לשותפות בין מחקר לפרקטיקה. בין השאלות שנידונו: מה דרוש למערכת החינוך מהמחקר האקדמי? מהי התרומה הפוטנציאלית של מחקרים בתחום החינוך המתמטי, המדעי והטכנולוגי

לשדה החינוך? כמו כן עסק יום העיון בהזדמנויות ובמכשולים לשיתופי פעולה בין האקדמיה, התעשייה ומערכת החינוך.

4. קולות קוראים ומענקי מחקר המקדמים שותפות בין מחקר לפרקטיקה

בשנת 2017 במסגרת [קול קורא למרכזי מצוינות](#) של המדען הראשי במשרד החינוך והקרן הלאומית למדע נערכו מחקרים בנושא למידה משמעותית וחינוך למיומנויות המאה ה-21. המחקרים כללו היבטים של שותפות בין מחקר לפרקטיקה, ואחת ממטרות הקול הקורא הייתה ליצור שיתופי פעולה בין חוקרים באקדמיה לבין צוותי הוראה, מתוך שאיפה שמורים ייטלו חלק בפיתוח הכלים וביישום דרכי הוראה.

במסגרת הקול הקורא הוגדר כי המחקר יבוצע בשיתוף פעולה בין חוקרים באקדמיה לבין צוותי חינוך בבתי הספר, מתוך ציפייה שצוותי החינוך ישתתפו בבניית בסיס הידע, בפיתוח הרעיונות ובהפעלת התוכנית. ייחודו של הקול הקורא הוא בכך שהגורם היוזם איננו השטח או האקדמיה אלא מטה משרד החינוך, וכן הדרישה לשילוב בין מחקר עם רציונל תיאורטי לבין יישום משמעותי בשטח (ב-15-20 בתי ספר).

מתהליך הלמידה הראשוני עולות שאלות רבות בנושא שותפות בין מחקר לפרקטיקה (שאנו מקווים כי בתהליך העבודה של הקבוצה יינתן להם מענה):

- מהם האינטרסים של כל אחד מהצדדים בשותפות מחקר-פרקטיקה, ואיך ניתן לגשר על הפערים ביניהם? כיצד יוצרים מצב מאוזן שבו כל אחד מהצדדים (אנשי השטח, אנשי המטה והחוקרים) מקדמים את המטרות שלהם? האם מטרת השותפות היא לקדם את התחום או שהשותפות היא אמצעי להגשמת המטרות של השותפים השונים?
- מיהם הגורמים במערכת שכדאי לשלב בשותפות מחקר-פרקטיקה (מורה, בית ספר, מחוז, עיר, מטה, מגזר שלישי)?
- כיצד מלווים את שלב ההטמעה והפרשנות של השטח למודלים ולכלים שפותחו אחרי שהמחקר הסתיים?
- כיצד מלווים את שלב ההפצה וההתרחבות של הפרויקט?
- כיצד יוצרים המשכיות וקיימות של שותפויות מסוג זה בטווח הארוך (מעבר ל-5 שנים בממוצע לפרויקט מחקר)?
- מיהם הגורמים שיכולים לתווך בין האינטרסים השונים (דמות/גוף ניטראליים מתאימים)?
- האם עדיף לעבוד בתוך המערכות הקיימות או להקים גופים נפרדים המתמחים ביישום שותפויות בין מחקר לאקדמיה?
- אלו מרכיבים יש לכלול בקול קורא למחקרים בנושא שותפות בין מחקר לפרקטיקה, ומהן אמות המידה למחקר מסוג זה?

תהליך הלמידה של הקבוצה ילווה **בסקירת מחקר** בנושא גופים, מוסדות וקרנות בחו"ל המקדמים שותפות בין מחקר לפרקטיקה ושואפים ליצור שותפויות ארוכות טווח ובנות קיימא. בחלקה הראשון של הסקירה יתבקש/תבקש הכותב/ת להציג עשרה גופים, מוסדות או קרנות המקדמים שותפויות מסוג זה.

בחלק השני של הסקירה תיערך השוואה בין המאפיינים שהוצגו ותובנות מתוך השוואה זו, למשל האם ניתן לדבר על סוגים שונים של מטרות לשותפות בין מחקר לפרקטיקה, סוגים של דרכי פעולה וכיוצא באלה. חלק זה יכלול גם התייחסות למאפיינים הייחודיים של מערכת החינוך הישראלית ויכלול דיון בשאלה כיצד מאפיינים אלו יכולים להשפיע על שותפויות כאלו.

דוגמאות לארגונים, קרנות ומרכזים שיוצגו בסקירת המחקר:

1. [ארגון WESTED](#) – מלכ"ר אשר נמצא בתוך בין השדה והאקדמיה. מטרתו לקשר בין הגורמים הפועלים במסגרת קשרי מחקר-פרקטיקה.
2. [פרויקט אירופאי FP7 CoReflect](#) – עוסק בשותפויות בין חוקרים ומורים בסוגיות חברתיות-מדעיות.
3. [קרן וויליאם גרנט](#) – הקרן מפרסמת קולות קוראים למענקים המיועדים למוסדות מחקר ולא לצוותי חוקרים.
4. [קרן ספנסר](#) – הקרן יוזמת ומממנת שיתופי פעולה מחקריים יישומיים ברמה המקומית והלאומית. התמיכה הכספית מלווה בהדרכה, פיקוח וליווי צמוד מהצוות המקצועי.
5. [קרן קרנגי](#) – תומכת ביוזמות מגוונות בתחום קשרי מחקר-פרקטיקה.
6. [המכון האוניברסיטאי לחקר בתי ספר בשיקגו](#) – המכון עורך מחקרים בבתי הספר בשיקגו ועל בסיסם מפתח ומטמיע מודלים חינוכיים חדשניים וכן מעניק ליווי לצוות החינוכי וייעוץ לנציגות במטה.
7. [המרכז למחקר מדיניות בחינוך](#) (Center for Education Policy Research – CEPR) באוניברסיטת הארוורד.
8. [מחלקה אזורית למחקר ולפיתוח בקליבלנד](#) – מחלקה זו היא דוגמה למבנה מקובל בארה"ב שבו מחלקות אזוריות מספקות מידע ודוחות מלווים לתהליכי קביעת מדיניות.
9. [התאחדות מקומית חינוכית לעבודה משותפת עם הרשות והמורים](#)
10. [NNERPP](#) - רשת חוקרים העוסקים בתחום.
11. [The John Gardner Center for Youth and Their Communities at Stanford University](#)
12. [California Education Partners including Stanford-SFUSD Partnership & Stanford-Sequoia K-12 Research Collaborative](#)
13. [The CORE-PACE research partnership](#)
14. [The Research Alliance for New York City Schools](#)

האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים נוסדה בשנת 1959. חברים בה כמאה מדענים ומלומדים מן השורה הראשונה של ההשכלה והדעת במדינת ישראל. חוק האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, התשכ"א-1961, קובע כי מטרותיה ומשימותיה העיקריות הן לטפח ולקדם פעילות מדעית, לייצג לממשלה בענייני מחקר ותכנון מדעי בעלי חשיבות לאומית, לקיים התקשרויות עם גופים מקבילים בחוץ לארץ, לייצג את המדע הישראלי בגופים ובאירועים מדעיים בינלאומיים ולהוציא לאור כתבים שיש בהם כדי לקדם את המדע.

היוזמה – מרכז לידע ולמחקר בחינוך מקדמת שימוש שיטתי בידע מחקרי עדכני ומבוקר בתהליכי קבלת החלטות בחינוך. ידע מחקרי נגיש וזמין למקבלי החלטות ולציבור הרחב חיוני לגיבוש מושכל של מדיניות ולתכנון מיטבי של התערבויות – לשיפור הישגי החינוך בישראל.

היוזמה עוסקת בנושאים הנמצאים על סדר יומם של מקבלי החלטות בחינוך באמצעות כמה ערוצי פעילות, שבהם משתתפים חוקרים, אנשי שדה ומקבלי החלטות. היוזמה מכנסת ועדות וצוותי מומחים, קבוצות עבודה משותפות לחוקרים ואנשי מעשה ומגבשת דוחות ממוקדים במענה לסוגיות קונקרטיות. היוזמה מפרסמת את כלל תוצרי עבודתה ומנגישה אותם לקהלים מגוונים. ועדת ההיגוי של היוזמה, שמתמנה על ידי נשיא האקדמיה הלאומית למדעים, אחראית לתוכנית העבודה של היוזמה ולתהליכי השיפוט של התוצרים. החוקרים המומחים המשתתפים בוועדות עושים זאת בהתנדבות, וכך גם חברי ועדת ההיגוי.

תולדות היוזמה : היוזמה החלה את דרכה ב-2003 כמיזם משותף של האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, משרד החינוך ויד הנדיב. בקיץ תשי"ע (2010) הוסיפה הכנסת תיקון לחוק האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, והסדירה את אופן ההתקשרות בין משרדי ממשלה המבקשים ייעוץ – לבין האקדמיה. מאז פועלת היוזמה כיחידה של האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, ומנהלת את פעולות הייעוץ שהאקדמיה נותנת בתחום החינוך לממשלה ולרשויות שונות.